

บทที่ 2

วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาส่งเสริมคุณภาพชีวิต ด้วยวิธีสอนตามแนวปรัชญามนุษยนิยม ของนักเรียนนอกโรงเรียนสายสามัญ ประเภทชั้นเรียน ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จังหวัดสุพรรณบุรี เพื่อให้เกิดความชัดเจนและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ผู้วิจัยได้ทำการค้นคว้างานเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ มาเป็นแนวทางในการศึกษา โดยแยกเนื้อหาออกเป็นตอน ๆ ดังนี้

ตอนที่ 1 การจัดการศึกษานอกโรงเรียนสายสามัญ

ตอนที่ 2 จิตวิทยาการศึกษาผู้ใหญ่

ตอนที่ 3 ปรัชญาการศึกษามนุษยนิยม

ตอนที่ 4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ตอนที่ 1 การจัดการศึกษานอกโรงเรียนสายสามัญ

ความเป็นมา

กรมการศึกษานอกโรงเรียนเป็นหน่วยงานของรัฐบาล ที่มีหน้าที่ให้การศึกษานอกโรงเรียนทุกประเภทแก่บุคคลที่อยู่นอกโรงเรียน งานที่กรมการศึกษานอกโรงเรียนปฏิบัติอยู่แบ่งเป็น 3 ประเภท คือ การให้การศึกษายายสามัญ การให้การศึกษายาอาชีพ และการให้ความรู้ด้านข่าวสารข้อมูล เพื่อให้ทันต่อเหตุการณ์ (กรมการศึกษานอกโรงเรียน , 2535)

การศึกษานอกโรงเรียนสายสามัญเป็นกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนที่ได้รับการยอมรับว่ามีความสำคัญเพราะเป็นการศึกษาที่จัดเพื่อให้ประชาชนที่ไม่มีโอกาสได้ศึกษาในระบบโรงเรียนภาคปกติ ได้มีโอกาสศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต ผู้ที่ได้รับประกาศนียบัตรตามหลักสูตรนี้ มีศักดิ์และสิทธิ์เท่ากับผู้ที่ได้รับประกาศนียบัตรจากโรงเรียนภาคปกติ การจัดการศึกษา

นอกโรงเรียนสายสามัญของกรมการศึกษานอกโรงเรียนในอดีต ได้จัดดำเนินการ 3 รูปแบบ คือ

1. การศึกษาผู้ใหญ่ภาคค่ำ ซึ่งดำเนินการเปิดชั้นเรียนหลังจากนักเรียนเลิกเรียนในเวลาปกติมีครูสอนเป็นรายวิชาในแต่ละระดับชั้น

2. การจัดการศึกษาทางวิทยุและไปรษณีย์ เป็นการศึกษาจากคู่มือเรียน ผู้เรียนฟังบทเรียนที่ออกอากาศทางวิทยุและมาพบกลุ่มเพื่อร่วมกิจกรรมที่กำหนด เมื่อมีปัญหาซักถามครูประจำกลุ่ม

3. การศึกษานอกโรงเรียนประเภทบุคคลภายนอก ผู้เรียนจะต้องศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง และเข้าร่วมกิจกรรมตามที่กรมการศึกษานอกโรงเรียนกำหนด

การจัดการศึกษาทั้ง 3 วิธีนี้ หลักสูตรและวิธีดำเนินการเป็นอิสระ นักศึกษาลงทะเบียนเรียนวิธีใดแล้วต้องเรียนไปจนกว่าจะจบหลักสูตรในแต่ละระดับ ซึ่งในปี พ.ศ. 2530 กรมการศึกษานอกโรงเรียนโดยความเห็นชอบของกระทรวงศึกษาธิการ ได้ประกาศใช้หลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนสายสามัญศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย และในปี พ.ศ. 2531 ประกาศใช้หลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนระดับประถมศึกษาโดยปรับปรุงจากหลักสูตรเดิม คือ

1. ปรับหลักสูตรการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จ ระดับ 1 - 2 และหลักสูตรการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จ ระดับที่ 3 เป็นหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนสายสามัญ ระดับประถมศึกษา

2. ปรับหลักสูตรการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จ ระดับที่ 4 เป็นหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนสายสามัญระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

3. ปรับหลักสูตรการศึกษาผู้ใหญ่ ระดับที่ 5 เป็นหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียน ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (กรมการศึกษานอกโรงเรียน , 2535)

การเรียนการสอนในหลักสูตรที่กรมการศึกษานอกโรงเรียนได้ปรับปรุงใหม่ มีสาระสำคัญดังนี้

1. การศึกษาระดับประถมศึกษา เป็นการศึกษาระดับอ่านออก เขียนได้ คิดเลขเป็น และสามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ แก่ไรความเชื่อและวิถีดำเนินชีวิตอันเป็นอุปสรรคต่อการกินดีอยู่ดี เป็นการยกระดับความเป็นอยู่ของประชาชน เป็นการเตรียมประชาชนให้พร้อมจะพัฒนา

ด้านต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพ

2. การศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นการศึกษาขั้นสืบเนื่อง โดยมีความมุ่งหมายเพื่อให้นักศึกษามี ความรู้ ทักษะ เจตคติและวัฒนธรรม อันจำเป็นต่อการประกอบอาชีพ การศึกษาหาความรู้และข่าวสารข้อมูลเพิ่มเติม และแก้ปัญหาชีวิตประจำวัน เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตเป็นพลเมืองดีในสังคมประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

3. การศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เป็นการศึกษาขั้นสืบเนื่องจากชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นโดยมีจุดประสงค์เพื่อให้นักศึกษาได้มีโอกาสเรียนในระดับอุดมศึกษาต่อไป

หลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนสายสามัญ ทั้ง 3 ระดับชั้น ได้จัดวิธีเรียน 3 วิธี คือ

1. แบบชั้นเรียน (ชร.) คือ วิธีเรียนที่นักศึกษาจะต้องไปเข้าชั้นเช่นเดียวกับนักเรียนภาคปกติในระบบโรงเรียน เพียงแต่ช่วงเวลาจะเป็นในตอนเย็นหรือในตอนค่ำหลังจากผู้เรียนว่างจากภาระกิจประจำวันต่าง ๆ แล้ว เมื่อศึกษาเล่าเรียนและทำกิจกรรมการเรียนจนครบเงื่อนไขตามที่หลักสูตรกำหนดไว้ ก็ให้จบการศึกษาแต่ละระดับ เมื่อจบแล้วจะได้รับประกาศนียบัตรซึ่งมีศักดิ์และสิทธิ์เท่ากับผู้เรียนในระบบโรงเรียนทุกประการ ซึ่งผู้เรียนจะต้องปฏิบัติดังนี้

- 1.1 ฟังคำบรรยายในชั้นเรียนตามหมวดวิชาที่ลงทะเบียนเรียนในเวลาค่า
- 1.2 เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มตามเกณฑ์ที่กำหนด
- 1.3 วัดผลและเก็บคะแนนระหว่างภาคเรียน
- 1.4 เข้าสอบปลายภาคเรียน

2. แบบทางไกล (ทก.) คือ วิธีการเรียนที่เหมาะสมแก่ผู้ที่มีภาระกิจมากจนไม่มีเวลาที่จะไปนั่งเรียนในชั้นเรียนได้ประจำ เช่น อยู่ในชนบทที่ห่างไกลจากสถานที่ตั้งของสถานศึกษา เมื่อผู้เรียนไปลงทะเบียนเป็นนักศึกษาและลงทะเบียนเรียนที่ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนแล้ว ก็จัดหาหนังสือหรือตำราต่าง ๆ ที่นักศึกษาสามารถศึกษาด้วยตัวเองได้ โดยฝึกทำแบบฝึกหัดต่าง ๆ ฟังรายการวิทยุจากสถานีวิทยุแห่งประเทศไทยเครือข่ายที่ 2 เพื่อการศึกษา (สวศ. 2) ออกอากาศทุกวัน เวลา 05.30 - 21.10 น. ในระบบเอเอ็ม ขนาดคลื่นความถี่ที่ กรุงเทพมหานคร 1467 กิโลเฮิรตซ์

นอกจากนี้ นักศึกษาจะต้องไปเข้าร่วมกิจกรรมพบกลุ่ม เพื่อทำกิจกรรมตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแต่ละระดับ เมื่อเรียนจบแล้วจะต้องได้รับประกาศนียบัตร ซึ่งมีศักดิ์และสิทธิ์เท่ากับผู้เรียนในระบบโรงเรียนทุกประการ ซึ่งผู้เรียนจะต้องปฏิบัติตามนี้

2.1 ศึกษาบทเรียนด้วยตนเอง

2.2 ฟังรายการวิทยุเพื่อเสริมความรู้จากบทเรียน

2.3 พบกลุ่มเพื่อทำกิจกรรมตามเกณฑ์ที่กรมกำหนด

2.4 ทำกิจกรรมและทดสอบย่อย เพื่อเก็บคะแนนสะสมระหว่างภาคเรียน

2.5 เข้าสอบปลายภาคเรียน

3. วิธีเรียนด้วยตนเอง (ต่อ.) เป็นวิธีการเรียนที่มีลักษณะคล้าย ๆ กับวิธีการเรียนแบบทางไกล คือ นักศึกษาไม่ต้องเข้าชั้นเรียน จะใช้เวลาศึกษาค้นคว้าอ่านตำราต่าง ๆ ด้วยตนเองเป็นส่วนใหญ่ เสียค่าใช้จ่ายในการเรียนน้อยกว่าการเรียนวิธีเรียนทางไกล ไม่ต้องกังวลกับการติดตามฟังรายการต่าง ๆ ซึ่งเป็นบทเรียนทางวิทยุ (ถ้าหากมีเวลาว่างจะเปิดฟัง เสริมความรู้ก็เป็นผลดีแก่นักศึกษาเอง) ต้องไปร่วมกิจกรรมพบกลุ่มเพื่อทำกิจกรรมต่าง ๆ ตามเกณฑ์ที่กำหนด จะต้องใช้เวลาพบกลุ่มไม่น้อยกว่า 75 % ของเวลาพบกลุ่มทั้งหมด และต้องผ่านเกณฑ์การประเมินผลด้วยก็จะได้รับประกาศนียบัตรที่มีศักดิ์และสิทธิ์ ที่จะนำไปศึกษาต่อหรือสมัครเข้าทำงานได้เช่นเดียวกับผู้ที่จบในระบบโรงเรียนทุกประการ ซึ่งผู้เรียนจะต้องปฏิบัติตามนี้

3.1 ศึกษาตำราหรือแบบเรียนด้วยตนเอง

3.2 ฟังรายการวิทยุเสริมความรู้ (ถ้ามีเวลา)

3.3 พบกลุ่มเพื่อร่วมกิจกรรมตามเกณฑ์ที่กำหนด

3.4 เข้าสอบปลายภาคเรียน

การเรียนทั้ง 3 วิธีเรียนนี้ ผู้เรียนสามารถลงทะเบียนเรียนรายวิชาใดวิชาหนึ่งด้วยวิธีใดก็ได้ ขึ้นอยู่กับ ความสามารถ ความสะดวก และความถนัดของผู้เรียนแต่ละบุคคล เพราะการเรียนทั้ง 3 วิธีเรียนต่างมีความสำคัญเท่าเทียมกัน และผู้เรียนต้องร่วมทำกิจกรรมการพบกลุ่มอย่างเคร่งครัด

นอกจากนี้ยังเปิดโอกาสให้เทียบโอนผลการเรียนวิชาสามัญ ระหว่างการศึกษาในระบบโรงเรียนและการศึกษานอกระบบโรงเรียน และยังเทียบโอนวิชาชีพที่ผู้เรียนจบจากสถานศึกษาหรือสถานประกอบการที่กระทรวงศึกษาธิการรับรอง ตลอดจนอาชีพที่ผู้เรียนประกอบกิจการอยู่มาเทียบโอนผลการเรียน

จากการปรับปรุงหลักสูตรนี้ ทำให้ประชาชนที่อยู่นอกระบบโรงเรียนได้มีโอกาสศึกษาหาความรู้ได้เต็มตามศักยภาพของแต่ละบุคคล โดยเฉพาะการศึกษาทางไกลได้มีประชาชนให้ความสนใจ และเข้ารับบริการเป็นจำนวนที่เพิ่มขึ้นทุกปี บางจังหวัดเพิ่มขึ้นมากซึ่งเป็นสัดส่วนที่เพิ่มขึ้นมากกว่าวิธีเรียนแบบชั้นเรียนและวิธีเรียนด้วยตนเอง (กรมการศึกษานอกโรงเรียน 2535)

การจัดการศึกษานอกโรงเรียนสายสามัญ ทั้ง 3 ประเภท คือ วิธีเรียนแบบชั้นเรียนทางไกลและตนเอง ล้วนเป็นวิธีการเรียนที่เอื้อประโยชน์แก่ผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนสามารถเลือกได้ตามความถนัดและความสนใจ นอกจากนี้เมื่อเรียนจบแล้วก็จะได้รับประกาศนียบัตรที่มีศักดิ์และสิทธิ์ที่จะนำไปศึกษาต่อหรือสมัครเข้าทำงานได้เช่นเดียวกับผู้จบจากในระบบโรงเรียนทุกประการ

ตารางที่ 2 ตารางเปรียบเทียบวิธีการเรียนทั้ง 3 วิธี (ชั้นเรียน ทางไกล ตนเอง)

วิธีเรียนแบบชั้นเรียน (ชร.)	วิธีเรียนทางไกล (ทก.)	วิธีเรียนด้วยตนเอง (ตอ.)
1. นักศึกษาได้รับการถ่ายทอดความรู้จากครู อาจารย์ผู้สอนโดยตรง ใช้เวลาตอนเย็นหรือเรียนเพิ่มเติมในวันเสาร์อาทิตย์	1. นักศึกษาหาความรู้ในเนื้อหาวิชาต่าง ๆ จากตำราแบบเรียนและฟังวิทยุ หรือศึกษาจากสื่ออื่น ๆ เช่น จากกลุ่มเพื่อนจากห้องสมุดศูนย์การเรียน	1. นักศึกษาหาความรู้ด้วยตนเองจากตำราแบบเรียนหรือสื่ออื่น ๆ เช่น ฟังวิทยุเข้าห้องสมุดศูนย์การเรียน 2. เมื่อมีปัญหาไม่เข้าใจในเนื้อหาวิชา

วิธีเรียนแบบชั้นเรียน (ชร.)	วิธีเรียนทางไกล (ทก.)	วิธีเรียนด้วยตนเอง (ตอ.)
2. เมื่อมีปัญหาการเรียนไม่เข้าใจในเรื่องใด นักศึกษาก็สามารถซักถามครูผู้สอนได้ทันที	2. เมื่อมีปัญหาการเรียนใด ๆ นักศึกษาจะใช้วิธีไปสอบถามเพื่อน ๆ ที่เรียนในกลุ่มเดียวกันหรืออาจารย์ประจำกลุ่ม	2. เมื่อมีปัญหาไม่เข้าใจเนื้อหาวิชาใด นักศึกษาต้องพยายามทำความเข้าใจเนื้อหาวิชานั้นด้วยตนเองหรือสอบถามผู้รู้
3. นักศึกษาจะได้รับการประเมินผลการเรียนระหว่างภาคเรียนแล้วนำไปรวมกับคะแนนสอบปลายภาคเรียนเป็นผลการเรียนของแต่ละหมวดวิชาถือว่าเป็น	3. นักศึกษาจะได้รับการประเมินผลระหว่างเรียน แล้วนำไปรวมกับคะแนนสอบปลายภาคเรียนเป็น ผลการศึกษาของแต่ละหมวดวิชา ผลการศึกษาของหมวดวิชา	3. ไม่มีการประเมินผลระหว่างภาคเรียน มีแต่การประเมินผลปลายภาคเรียน ๆ ละ 1 ครั้ง คะแนนที่สอบได้แต่ละหมวดวิชานั้น ๆ
4. นักศึกษาที่มีสิทธิ์เข้าสอบเพื่อประเมินผลปลายภาคเรียนต้องมีเวลาเรียนไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 ของเวลาเรียนในแต่ละภาคเรียน	4. นักศึกษาที่มีสิทธิ์เข้าสอบเพื่อประเมินผลปลายภาคเรียนจะต้องมีเวลาพบกลุ่มไม่น้อยกว่าร้อยละ 75 ของเวลาพบกลุ่มในแต่ละภาคเรียนเพื่อร่วมกิจกรรมแก้ปัญหาการเรียน	4. นักศึกษาสมัครลงทะเบียนหมวดวิชาใด ก็มีสิทธิ์เข้าสอบเพื่อประเมินผลในหมวดวิชานั้น
5. นักศึกษาต้องเข้าร่วมกิจกรรมการพบกลุ่มเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ครบตามเกณฑ์ที่กำหนด	5. นักศึกษาต้องเข้าร่วมกิจกรรมการพบกลุ่มเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ครบตามเกณฑ์ที่กำหนด	5. นักศึกษาต้องเข้าร่วมกิจกรรมการพบกลุ่มเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ครบตามเกณฑ์ที่กำหนด

วิธีเรียนแบบชั้นเรียน (ชร.)	วิธีเรียนทางไกล (ทก.)	วิธีเรียนด้วยตนเอง (ตอ.)
6. ค่าใช้จ่ายในการเรียน ค่าลง ทะเบียนเรียน - ระดับ ม. ต้น หมวดวิชาละ 225 บาท - ระดับ ม. ปลายหมวดวิชา ละ 565 บาท	6. ค่าใช้จ่ายในการเรียน ค่า ลงทะเบียนเรียน - ระดับ ม. ต้น หมวดวิชา ละ 90 บาท - ระดับ ม. ปลายหมวดวิชา ละ 200 บาท	6. ค่าใช้จ่ายในการเรียน ค่า ลงทะเบียนเรียน - ระดับ ม. ต้นหมวดวิชาละ 50 บาท - ระดับ ม. ปลายหมวดวิชา ละ 75 บาท
7. นักศึกษาที่จะจบหลักสูตรได้ ต้องเรียนและสอบผ่าน หมวดวิชาบังคับและวิชา วิชาเลือกให้ครบตามเงื่อนไข ของหลักสูตร	7. นักศึกษาที่จะจบหลักสูตร ได้ต้องเรียนและสอบผ่าน หมวดวิชาบังคับและวิชา เลือกให้ครบตามเงื่อนไขของ ของหลักสูตร	7. นักศึกษาที่จะจบหลักสูตร ได้ต้องเรียนและสอบผ่าน หมวดวิชาบังคับและ ของหลักสูตรเลือกให้ครบ ตามเงื่อนไขของหลักสูตร

การศึกษาทั้ง 3 วิธีนี้ แบ่งระดับการศึกษาออกเป็น 3 ระดับ ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น คือ ระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น มัธยมศึกษาตอนปลาย เนื่องจากการทำวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับนักศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ผู้วิจัยจึงกล่าวเฉพาะการศึกษานอกโรงเรียนสายสามัญระดับมัธยมศึกษาตอนต้นเท่านั้น

การจัดการศึกษานอกโรงเรียนสายสามัญ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

การจัดการศึกษานอกโรงเรียนสายสามัญ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นการจัดการศึกษาสำหรับผู้ที่พ้นการศึกษาภาคบังคับแล้ว หรือผู้ที่พลาดโอกาสทางการศึกษาในระบบโรงเรียนให้ได้รับการศึกษาเพื่อส่งเสริมพื้นฐานการศึกษาให้สูงขึ้น ซึ่งการจัดการศึกษานอกโรงเรียนสายสามัญ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นมีหลักการดังต่อไปนี้

1. หลักการของหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนสายสามัญ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มีดังนี้

1.1 เป็นการศึกษาที่จัดขึ้นเพื่อให้ผู้เรียนได้ศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม อันเป็นพื้นฐานให้เห็นช่องทางสำหรับประกอบอาชีพตามความสามารถ ความสนใจ และความถนัด ตลอดจนรู้จักหาข้อมูลที่เกี่ยวข้องในการที่จะใช้ประกอบการตัดสินใจเลือกงานอาชีพ หรือเพื่อปรับปรุงและส่งเสริมอาชีพที่ทำอยู่แล้วให้ดีขึ้น

1.2 เป็นการศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนนำประสบการณ์ที่ได้จากการเรียนไปใช้ให้เป็นประโยชน์ในการแก้ปัญหาชีวิตประจำวัน และเป็นพื้นฐานสำหรับปรับปรุงการดำรงชีวิตของตนให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม สิ่งแวดล้อม และวิทยาการใหม่ ๆ

1.3 เป็นการศึกษาที่มุ่งสร้างความเป็นเอกภาพของชาติ สอดคล้องกับสภาพการแก้ปัญหาและความต้องการของท้องถิ่น

1.4 เป็นการศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนพัฒนาบุคลิกภาพในด้านจริยธรรม วัฒนธรรม ค่านิยม เจตคติและพฤติกรรมไปในแนวทางอันจะเป็นแนวทางที่ช่วยพัฒนาประเทศ

1.5 เป็นการศึกษาที่จัดให้ประสานสัมพันธ์กันทั้งในระบบโรงเรียนและนอกระบบโรงเรียน

จะเห็นได้ว่าหลักการของหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนสายสามัญ เป็นการศึกษาที่จัดเพื่อให้ผู้เรียนนำประสบการณ์จากการเรียนไปใช้ปรับปรุงคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น จึงควรศึกษารายละเอียดของจุดมุ่งหมาย หลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนสายสามัญ

2. จุดมุ่งหมายหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนสายสามัญ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

จุดมุ่งหมายหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนสายสามัญ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นมีดังนี้

2.1 ให้ผู้เรียนรู้จักคิด รู้จักแก้ปัญหา โดยคำนึงถึงกระบวนการคิด ซึ่งมีองค์ประกอบ

อย่างน้อย 3 ประการ คือ ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับตนเอง สังคมสิ่งแวดล้อม และวิชาการ

2.2 มีความรู้และทักษะเพียงพอแก่การประกอบอาชีพ การศึกษาเพิ่มเติม และการดำเนินชีวิต

2.3 เห็นคุณค่าและธำรงไว้ซึ่งชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และวัฒนธรรมอันดี

2.4 เข้าใจปัญหาการเมือง เศรษฐกิจและสังคมของประเทศ รู้จักพิจารณาและตัดสินใจอย่างมีเหตุผล

2.5 เป็นพลเมืองดี มีศีลธรรม มีระเบียบวินัย รู้จักสิทธิและหน้าที่ของพลเมืองในระบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ตลอดจนความรับผิดชอบต่อตนเอง ครอบครัว และสังคม

2.6 มีเจตคติที่ดีต่อสัมมาชีพ ฝึกให้ชยันอดทนและประหยัด ตลอดจนรู้จักสงวนบำรุงรักษาสาธารณสมบัติ และทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดประโยชน์ทั้งในปัจจุบันและอนาคต

3. โครงสร้างหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนสายสามัญ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

ตารางที่ 3 โครงสร้างหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนสายสามัญ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

หมวดวิชา	ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น		หมายเหตุ
	วิชาบังคับ (หน่วยการเรียนรู้)	วิชาเลือก (หน่วยการเรียนรู้)	
วิชาภาษาไทย	ภาษาไทย (7)	ภาษาไทย 1 (9)	จะเลือกเรียนหมวดวิชา บังคับหรือวิชาเลือกก่อนก็ได้
วิชาคณิต- ศาสตร์	คณิตศาสตร์ (3)	คณิตศาสตร์ 1 (9) คณิตศาสตร์ 2 (9)	การเลือกเรียนในหมวดวิชา เลือกจะต้องเรียนเรียงตาม ลำดับ

หมวดวิชา	ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น		หมายเหตุ
	วิชาบังคับ (หน่วยการเรียนรู้)	วิชาเลือก (หน่วยการเรียนรู้)	
วิชาส่งเสริม คุณภาพชีวิต	ส่งเสริมคุณภาพชีวิต (13)	ส่งเสริมคุณภาพชีวิต 1 ภาคเหนือ (9) ส่งเสริมคุณภาพชีวิต 2 ภาคตะวันออกเฉียง เหนือ (9) ส่งเสริมคุณภาพชีวิต 3 ภาคกลาง (9) ส่งเสริมคุณภาพชีวิต 4 ภาคใต้ (9) ส่งเสริมคุณภาพชีวิต 5 ภาคตะวันออก (9)	จะเรียนหมวดวิชาบังคับหรือ วิชาเลือกก่อนก็ได้
วิชาอาชีพ	โลกของงานอาชีพ 2	อาชีพที่เป็นการฝึก ทักษะ (200 ช.ม.= 1หมวดวิชา)	วิชาอาชีพผู้เรียนจะเลือก เรียนหรือเทียบโอนได้ทั้ง 3 หมวดวิชาตามวิธีและเกณฑ์ ที่กรมการศึกษานอกโรง เรียนกำหนด
วิชาภาษาต่าง ประเทศ		ภาษาอังกฤษ 1(9) ภาษาอังกฤษ 2(9)	จะเลือกเรียนหมวดวิชาใด ก่อนก็ได้

หมวดวิชา	ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น		หมายเหตุ
	วิชาบังคับ (หน่วยการเรียนรู้)	วิชาเลือก (หน่วยการเรียนรู้)	
วิทยาศาสตร์		วิชาวิทยาศาสตร์ 1 (9) วิชาวิทยาศาสตร์ 2 (9)	จะเลือกเรียนวิชาหมวดใดก่อนก็ได้
	<div style="display: flex; justify-content: space-around; align-items: center;"> <div style="text-align: center;"> 4 หมวดวิชา </div> <div style="text-align: center;"> 3 หมวดวิชา (อย่างน้อย) </div> </div> <p style="text-align: center;">7 หมวดวิชา</p>		ผู้ที่จบหลักสูตรต้องเรียน หมวดวิชาบังคับ 4 หมวด และหมวดวิชาเลือกไม่น้อย กว่า 3 หมวดวิชา รวมกัน ไม่น้อยกว่า 7 หมวดวิชา (53 หน่วยการเรียนรู้)

4. เกณฑ์การเรียนตามหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนสายสามัญ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

4.1 การเรียนตามหลักสูตรนี้ นักศึกษาสามารถลงทะเบียนเรียนได้ทุกวิธีเรียน และนำผลการเรียนแต่ละวิธีมารวมกัน เพื่อขอจบหลักสูตรได้ กับทั้งสามารถโอนผลการเรียนระหว่างการศึกษาในระบบโรงเรียนกับการศึกษานอกระบบโรงเรียนได้อีกด้วย

4.2 เกณฑ์การเรียนให้จบหลักสูตร ทั้ง 3 วิธีเรียน กำหนดดังนี้

- นักศึกษาต้องสอบให้ได้หมวดวิชาบังคับ 4 หมวดวิชา หมวดวิชาเลือกไม่น้อยกว่า 3 หมวดวิชา รวมแล้วไม่น้อยกว่า 7 หมวดวิชา และต้องเข้าร่วมกิจกรรมตามที่กรมการศึกษานอกโรงเรียนกำหนด

- การเรียนแบบชั้นเรียน กำหนดเวลาเรียนไว้ภาคละ 20 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 5 วัน ผู้เรียนจะต้องมีเวลาเรียนไม่ต่ำกว่าร้อยละ 70 จึงจะมีสิทธิ์เข้าสอบปลายภาคเรียนปีหนึ่ง ๆ มี 2 ภาคเรียน ใช้เวลาเรียนไม่น้อยกว่า 4 ภาคเรียน ยกเว้นกรณีที่มีการเทียบโอนหมวดวิชาสามัญ หรือเทียบโอนกิจกรรมการพบกลุ่มเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต

- การเรียนทางไกล กำหนดเวลาไว้ภาคเรียนละ 18 - 20 สัปดาห์ ผู้เรียนจะต้องมีเวลาพบกลุ่มไม่น้อยกว่าร้อยละ 75 จึงจะมีสิทธิ์เข้าสอบปลายภาคเรียน ปีหนึ่ง ๆ มี 2 ภาคเรียน ใช้เวลาเรียนไม่น้อยกว่า 4 ภาคเรียน ยกเว้นกรณีที่มีการเทียบโอนหมวดวิชาสามัญหรือเทียบโอนกิจกรรมการพบกลุ่มเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต

- การเรียนด้วยตนเอง กำหนดเวลาเรียนไว้เป็นภาคเรียน ปีหนึ่ง ๆ มี 2 ภาคเรียน ใช้เวลาเรียนไม่น้อยกว่า 4 ภาคเรียน ยกเว้นกรณีที่มีการเทียบโอนหมวดวิชาสามัญหรือเทียบโอนกิจกรรมการพบกลุ่มเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต และจะต้องพบกลุ่มเพื่อทำกิจกรรมตามที่กรมการศึกษานอกโรงเรียนกำหนด

- นักศึกษาที่ลงทะเบียนเรียนทุกวิธีเรียน จะต้องเข้าร่วมรับการประเมินผลการเรียนตามระเบียบว่าด้วยการประเมินผลการเรียน ตามหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียน ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2530

5. เกณฑ์การจบหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนสายสามัญ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

นักศึกษาที่เรียนตามหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียน ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2530 จะได้รับการพิจารณาอนุมัติให้จบหลักสูตร ซึ่งจะมีศักดิ์และสิทธิ์เท่ากับผู้ที่เรียนจบในระบบโรงเรียนทุกประการ จะต้องผ่านเกณฑ์ดังนี้

5.1 สอบได้หมวดวิชาบังคับ 4 หมวด

5.2 สอบได้หมวดวิชาเลือกไม่น้อยกว่า 3 หมวดวิชา

5.3 ต้องผ่านเกณฑ์การพบกลุ่มและกิจกรรมการพบกลุ่มตามเกณฑ์ของแต่ละวิธีเรียนกำหนด

5.4 ต้องเข้าร่วมกิจกรรมการพบกลุ่มเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตตามเกณฑ์ที่กำหนด

5.5 ต้องใช้เวลาเรียนไม่น้อยกว่า 4 ภาคเรียน ยกเว้นกรณีที่มีการเทียบโอนหมวด

วิชาสามัญหรือเทียบโอนกิจกรรมการพบกลุ่มเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต

ตอนที่ 2. จิตวิทยาการศึกษาผู้ใหญ่

จิตวิทยาการเรียนรู้ของผู้ใหญ่โดยทั่วไป มีลักษณะดังนี้ (เชียรศรี วิวิษลรี , 2527)

1. ผู้ใหญ่ย่อมมีประสบการณ์เดิมที่จะนำมาใช้ในการเรียนรู้แตกต่างกัน
2. ผู้ใหญ่ที่ยากจนมักมองตนเองว่าไม่สามารถบงการชีวิตของตนเองได้
3. ผู้ใหญ่ชอบการแนะนำมากกว่าการถูกสอน
4. นักศึกษาผู้ใหญ่ที่เคยออกกลางคันมักมองตนเองว่ามีความสามารถทางการเรียนต่ำ
5. ผู้ใหญ่ชอบทำตามความเคยชิน
6. ผู้ใหญ่ชอบการปฏิบัติที่มีความจริงจังและปรารถนาดี รักความยุติธรรมและการมีเหตุผล
7. ผู้ใหญ่มีภารกิจความรับผิดชอบในชีวิตมาก และต้องปฏิบัติภารกิจนั้น ๆ ด้วยตนเองเป็นส่วนใหญ่
8. ผู้ใหญ่ชอบสิ่งที่ปฏิบัติง่าย ๆ และคล่องตัว
9. ผู้ใหญ่ต้องใช้เวลามากในการสร้างความคุ้นเคย และสนิทสนมระหว่างเพื่อน
10. ผู้ใหญ่มีจุดมุ่งหมายมาเรียนแตกต่างกัน
11. ผู้ใหญ่จะมีความสนใจมากในสิ่งที่เขาพอใจและมีความต้องการ
12. ผู้ใหญ่มีความวิตกกังวลและตึงเครียดมากกว่าเด็ก
13. ผู้ใหญ่มีสมรรถภาพทางกายลดน้อยลง เพราะความเสื่อมตามวัย ทำให้ต้องใช้เวลาในการได้ตอบหรือปฏิบัติตาม

โนลส์ (Malcolm S. Knowles , 1978 อ้างถึงใน สุวัฒน์ วัฒนวงศ์ , 2524) ได้สรุปพื้นฐานของทฤษฎีการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่สมัยใหม่ ซึ่งมีสาระสำคัญดังต่อไปนี้

1. ความต้องการและความสนใจ (Needs and Interests) ผู้ใหญ่จะถูกชักจูงให้เกิดการเรียนรู้ได้ดี ถ้าหากว่าตรงกับความต้องการและความสนใจในประสบการณ์ที่ผ่านมา เขาก็จะเกิดความพึงพอใจ เพราะฉะนั้นควรจะมีการเริ่มต้นในสิ่งเหล่านี้อย่างเหมาะสม โดยเฉพาะการจัดกิจกรรมทั้งหลาย เพื่อให้ผู้ใหญ่เกิดการเรียนรู้ จะต้องคำนึงถึงสิ่งนี้ด้วยเสมอ

2. สถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับผู้ใหญ่ (Life Situations) การเรียนรู้ของผู้ใหญ่จะได้ผลดีถ้าหากถือเอาตัวผู้ใหญ่เป็นศูนย์กลางในการเรียนการสอน ดังนั้นการจัดหน่วยการเรียนรู้ที่เหมาะสมเพื่อการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ควรจะยึดถือ สถานการณ์ทั้งหลายที่เกี่ยวข้องกับชีวิตผู้ใหญ่เป็นหลักสำคัญ มิใช่ตัวเนื้อหาวิชาทั้งหลาย

3. การวิเคราะห์ประสบการณ์ (Analysis of Experience) เนื่องจากประสบการณ์เป็นแหล่งการเรียนรู้ที่มีคุณค่ามากที่สุดสำหรับผู้ใหญ่ ดังนั้นวิธีการหลักสำหรับกระบวนการศึกษาผู้ใหญ่ก็คือ การวิเคราะห์ถึงประสบการณ์ของผู้ใหญ่แต่ละคนอย่างละเอียดว่ามีส่วนไหนของประสบการณ์ที่จะนำมาใช้ในการเรียนการสอนได้บ้าง แล้วจึงหาทางนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อไป

4. ผู้ใหญ่ต้องการเป็นผู้นำตนเอง (Self - Directing) ความต้องการที่อยู่ในส่วนลึกของผู้ใหญ่ก็คือ การมีความรู้สึกต้องการที่จะสามารถนำตนเองได้ เพราะฉะนั้นบทบาทของครูจึงควรอยู่ในกระบวนการสืบหาหรือค้นหาคำตอบร่วมกันกับผู้เรียน

5. ความแตกต่างระหว่างบุคคล (Individual Difference) ความแตกต่างระหว่างบุคคลจะมีเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ในแต่ละบุคคล เมื่อมีอายุเพิ่มมากขึ้น เพราะฉะนั้นการสอนนักศึกษาผู้ใหญ่จะต้องจัดเตรียมการในด้านนี้อย่างดีพอ เช่น รูปแบบการเรียนการสอน เวลาที่ทำการสอน สถานที่สอน และความสามารถในการเรียนรู้ในแต่ละขั้นของผู้ใหญ่

การนำจิตวิทยาไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนผู้ใหญ่

ในการจัดระบบการเรียนการสอนนักศึกษาผู้ใหญ่ ควรจัดให้เป็นกระบวนการซึ่งประกอบตามลำดับขั้นดังต่อไปนี้ (สมบูรณ์ ศาลยาชีวิน , 2526)

1. การสร้างบรรยากาศเพื่อเตรียมความพร้อมของผู้เรียน

ในการจัดการเรียนการสอนสำหรับผู้ใหญ่ จำเป็นต้องมีการประชาสัมพันธ์ ชักชวนให้ผู้สนใจ เข้าร่วมในโปรแกรมและจัดสภาพห้องเรียนหรือศูนย์การเรียนรู้ให้เป็นທີ່ดึงดูดความสนใจ อำนวยความสะดวกสบายด้านโต๊ะ ที่นั่ง วัสดุอุปกรณ์การศึกษา การถ่ายเทอากาศ แสงสว่างเพียงพอ การจัดบริการเครื่องดื่ม ฯลฯ ที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ การสร้างบรรยากาศให้เป็นกันเอง มีความเป็นมิตร

2. การจัดโครงสร้างขององค์กรเพื่อวางแผนการเรียนร่วมกัน

จัดให้มีการประชุมปรึกษาหารือกันภายในกลุ่ม เพื่อให้ผู้เรียนได้ร่วมคิด ร่วมวางแผนการเรียน ตั้งแต่ต้น และมีความสัมพันธ์กันในลักษณะเปิดเผยไว้วางใจ มีอิสระเสรีภาพ

3. การศึกษาวิเคราะห์ความต้องการการเรียนรู้ ในขั้นนี้อาจได้จากผลการวิจัย จากแนวคิดของผู้เชี่ยวชาญ จากการศึกษาวิเคราะห์งาน วิเคราะห์อาชีพหรือวิเคราะห์หลักสูตร แล้วประเมินสภาพของผู้เรียนว่าเขาขาดในด้านใดและจะสนองสิ่งที่ขาดโดยการศึกษาอย่างไร

4. กำหนดวัตถุประสงค์ในการสอน โดยให้ผู้เรียนเป็นผู้กำหนด เป็นผู้ตัดสินใจทิศทางการเรียนของตนเอง ครูเป็นเพียงที่ปรึกษา ร่วมคิด ร่วมวางแผน

5. การจัดแผนการสอน มีหลายงาน

5.1 การจัดระเบียบหน่วยการเรียนรู้ โดยอาจยึดหลักความยาก - ง่าย

5.2 การเตรียมขบวนการสอน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ในเรื่องต่าง ๆ

5.3 การจัดรูปแบบการเรียน จะให้เรียนเป็นกลุ่มหรือรายบุคคล

6. การดำเนินการสอน กิจกรรมการเรียนการสอนขึ้นอยู่กับทางเลือกเทคนิคการสอนและการใช้สื่ออุปกรณ์การสอน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามทฤษฎีการสอนของนักจิตวิทยากลุ่มมนุษยนิยม เช่น คาร์ล โรเจอร์ (Carl Rogers) การคำนึงถึงอิสระเสรีภาพของผู้เรียนในการเห็นคุณค่าอนาคต

ของตนเอง ในการนำตนเอง และการเชิดชูคุณค่าของมนุษย์เป็นแนวทฤษฎีที่เหมาะสมกับการสอนผู้
ใหญ่

7. การประเมินผลการเรียน เพื่อให้ทราบว่าผู้เรียนได้บรรลุเป้าหมายตามที่ได้วางแผนไว้ตั้งแต่
แรกเพียงไร

ตอนที่ 3. ปรัชญาการศึกษามนุษยนิยม

นักจิตวิทยาในกลุ่มมนุษยนิยม จะมุ่งเน้นด้านอารมณ์ ความรู้สึกของบุคคล คุณค่าของความเป็น
คนมาก และเห็นว่าการเรียนรู้ของบุคคลนั้นมีองค์ประกอบด้านความรู้สึกนึกคิดเข้าไปเกี่ยวข้องได้มาก
ทั้งนี้เพราะ กลุ่มมนุษยนิยมมีความเชื่อว่า "มนุษย์เกิดมาพร้อมกับเสรีภาพ มีสิทธิกระทำการใด ๆ ด้วย
ตัวของเขาเอง เขาสามารถเลือกปฏิบัติในสิ่งที่เขาเห็นดี เห็นชอบได้ เขาสามารถเปลี่ยนแปลงตนเองและ
สิ่งแวดล้อมได้ มนุษย์จึงมีเสรีภาพที่จะกำหนดชะตากรรมตนเอง" ดังนั้น

การศึกษาเชิงมนุษยนิยม (Humanistic Education) หมายถึง การจัดการศึกษาที่ส่งเสริม
ให้นักเรียนได้ศึกษาตนเองให้เนื้อหาวิชาเกี่ยวพันไปถึงความรู้สึก ประสบการณ์ ความจำ ความหวัง
แรงกล้าใจ ความเชื่อ ความต้องการ และความเพื่อฝันของนักเรียน หลักสูตรพยายามที่จะผสมผสาน
มิติทางความเจริญส่วนบุคคล กับเนื้อหาวิชา และยอมรับว่าในทุก ๆ สถานการณ์จะมีความรู้สึกเกิดขึ้น
เสมอ ควรจะนำความรู้สึกมาใช้ประโยชน์ในการสอน เพราะความรู้สึกมีบทบาทที่ทรงอิทธิพลต่อสถาน-
การณ์ (Moscovitz , 1978 อ้างถึงใน อุดุลย์ จินตะเกษกรกรรม , 2527)

จากความหมายนี้ก็ได้รับการสนับสนุนจากหลายท่าน เช่น ฮอร์เลย์และฮอร์เลย์
(Hawley and Hawley) ได้กล่าวสนับสนุนความหมายนี้ว่า การเรียนรู้ไม่สามารถเกิดขึ้นได้ถ้ามีแต่
เนื้อหาวิชาอย่างเดียว องค์ประกอบทั้งสองอย่างจะต้องไปด้วยกันโดยมีกระบวนการจัดประสบการณ์
อย่างมีจุดมุ่งหมาย

ความหมายของการศึกษาเชิงมนุษยนิยมดังกล่าวนี้ มีรากฐานมาจากจิตวิทยามนุษยนิยม ซึ่ง
มีนักคิดและแนวคิดที่สำคัญของกลุ่มนี้ ได้แก่

ชาร์ต (Jean Jacques Rousseau , 1951) กล่าวว่า มนุษย์โดยธรรมชาติเป็นคนดีการศึกษา
ทำหน้าที่พัฒนาศักยภาพของมนุษย์ที่มีอยู่แล้วตามธรรมชาติ

คาร์ล โรเจอร์ส (Carl Rogers , 1951) กล่าวว่า บุคคลอยู่ในโลกแห่งประสบการณ์ของตน
และอยู่ในโครงสร้างภายในของตน เขาจะรับรู้สิ่งที่คุกคามให้เขาเปลี่ยนโครงสร้างภายในของเขา
ดังนั้น การสอนจึงควรใช้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Student centered)

แมลโคล์ม เอส โนลส์ (Malcolm S. Knowles , 1980) กล่าวว่า การเรียนจะเกิดขึ้นได้ด้วย
การพึ่งตนเอง (Self - directed learning)

มาสโล (A.M. Maslow , 1970) ให้ความเห็นว่า มนุษย์มีความต้องการตามลำดับชั้นจากต่ำ
ไปหาสูงสุด ชั้นสูงสุดคือ " ความสมบูรณ์แห่งตน " (Self - actualization) ความต้องการตามลำดับ
ชั้นนั้นมีอยู่ 5 ประการ เรียงจากต่ำไปสูงดังนี้

1. ความต้องการทางร่างกายหรือการอยู่รอด (Physiological or Survival needs)
2. ความต้องการความปลอดภัย (Safety needs)
3. ความต้องการด้านความรัก และความรู้สึกว่าเป็นสมาชิกของกลุ่ม (Love Affection and Belonging needs)
4. ความต้องการเห็นคุณค่าของตนเอง (Self-Esteem needs)
5. ความต้องการตระหนักในตนเอง (Need for Self - actualization)

มาสโลว์ เป็นนักจิตวิทยาในกลุ่มมนุษยนิยมที่มีอิทธิพลต่อการศึกษาผู้ใหญ่ หรือการศึกษาระบบ
นอกโรงเรียนมากคนหนึ่ง

การประยุกต์แนวคิดของกลุ่มมนุษยนิยมกับการศึกษา

(อ้างถึงใน สมเกียรติ อักษรวงวน , 2531)

1. การเรียนรู้ เกิดขึ้นในตัวบุคคล บุคคลมีศักยภาพตามธรรมชาติที่จะเรียนรู้
2. บุคคลย่อมชี้นำตัวเองได้ แสวงหาทรัพยากรเพื่อการเรียนรู้ได้ เน้นเสรีภาพของผู้เรียนเป็น

สิ่งสำคัญ

3. การเรียนรู้ที่ดีที่สุด คือการเรียนรู้วิธีการที่จะเรียนรู้ (Learning how to learn)
4. การเรียนรู้เกิดจากความต้องการของผู้เรียน
5. ผู้สอนเป็นผู้สร้างบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ ทำตนเสมอกับผู้เรียนเป็นผู้อำนวยความสะดวก ในกระบวนการเรียนรู้
6. ผู้เรียนสามารถเลือกสิ่งที่ตั้งถามสำหรับตัวของเธอเองได้ เมื่อเรามีข้อมูลที่ครบถ้วน

มนุษยนิยมกับการศึกษาผู้ใหญ่

ตั้งแต่ปี 1950 เป็นต้นมาในสหรัฐอเมริกา ระบบการศึกษาได้รับอิทธิพลจากนักปรัชญาและนักจิตวิทยาในกลุ่มมนุษยนิยมทุกระดับ ตั้งแต่ปฐมวัยถึงการศึกษาผู้ใหญ่ในระดับการศึกษาผู้ใหญ่ นักมนุษยนิยมที่ช่วยประยุกต์ปรัชญามนุษยนิยมกับการศึกษาผู้ใหญ่มีอยู่ 2 ท่าน คือ Carl Roger และ Malcom Knowles (อุ๋นตา นพคุณ , 2527)

Carl Roger ให้หลักการทางมนุษยนิยมแก่การเรียนการสอนผู้ใหญ่ โดยเสนอการเรียนการสอนที่ให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Student Centered Teaching) โดยได้ตั้งสมมุติฐาน 5 ข้อ คือ

1. เราไม่สามารถจะสอนผู้อื่นได้โดยตรง เราสามารถเพียงแต่ช่วยอำนวยความสะดวกให้เขาเรียนรู้
2. บุคคลจะเรียนรู้ได้ดี ในสิ่งที่เขารับรู้และคิดว่า สิ่งนั้น ๆ จะมีส่วนช่วยส่งเสริมหรือช่วยให้เขาสามารถรักษาโครงสร้างภายในของตนเองได้
3. บุคคลจะต่อต้านและปฏิเสธประสบการณ์ที่เขาคิดว่าเป็นประสบการณ์ที่จะต้องให้เขาเปลี่ยนแปลงโครงสร้างภายในตนเอง
4. ถ้าบุคคลอยู่ในสิ่งแวดล้อมหรือสถานการณ์ที่เขาคิดว่าข่มขู่ โครงสร้างภายในตัวของเขา บุคคลผู้นั้นจะยิ่งยืนหยัดไม่ยอมยืดหยุ่นปรับตัวเองให้เข้ากับสภาพแวดล้อม แต่ถ้าหากเขารู้สึกถึงความปลอดภัย เขาจะเปรียบตัวเองให้เข้ากับประสบการณ์ได้ดี
5. ประสบการณ์ทางการศึกษาที่มีประสิทธิภาพที่สุด ในการส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ จะต้องเป็นประสบการณ์ที่ไม่ข่มขู่ผู้เรียน

Malcom S. Knowles ได้ทำการศึกษาค้นคว้าและเสนอทฤษฎีการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ ที่เรียกว่า แอนดราโกยี (Andragogy) ซึ่งตั้งอยู่บนข้อปฐมสมมติ 4 ประการคือ

1. มโนภาพต่อตนเอง (Self - Concept)

บุคคลเจริญเติบโตและมีวุฒิภาวะเพิ่มขึ้นเท่าไร มโนภาพต่อตนเองจะเคลื่อนจากการพึ่งผู้อื่นเต็มทีไปเป็นการนำตัวเอง และเมื่อเขาสามารถนำตนเองได้เขาจะเกิดความต้องการให้ผู้อื่นมองดูว่าเขาสามารถควบคุมและกำหนดชะตาชีวิตตัวเองได้

2. ประสบการณ์ (Experience)

บุคคลยังมีประสบการณ์กว้างขวางก็จะทำให้เขาเป็นแหล่งทรัพยากรของการเรียนรู้สำหรับผู้อื่น และในขณะเดียวกันก็จะเป็นพื้นฐานสำหรับการรับรู้สิ่งใหม่ ๆ

3. ความพร้อม (Readiness)

ผู้ใหญ่มีความพร้อมที่จะเรียน เมื่อเขารู้สึกว่สิ่งนั้นมีความจำเป็นและเป็นประโยชน์ต่อเขา

4. แนวโน้มต่อการเรียนรู้ (Orientation to learning)

ผู้ใหญ่มีแนวโน้มที่จะยึดปัญหาเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ ซึ่งเมื่อเรียนรู้แล้วสามารถนำไปใช้ได้ทันที

รูปแบบการสอนเชิงมนุษยนิยม (Humanistic Models) (อุนตา นพคุณ, 2527)

1. รูปแบบการสอนประเภทนี้ เน้นความคิดที่ว่า การเรียนรู้เป็นการกระทำที่เกิดขึ้นภายในตัวบุคคล และอยู่ภายใต้การควบคุมของผู้เรียนแต่ละคน ซึ่งผู้เรียนแต่ละคนนี้จะนำประสบการณ์เดิม ค่านิยม ทักษะและวิธีการต่าง ๆ เข้ามาสู่การเรียนรู้ รูปแบบการสอนของกลุ่มมนุษยนิยมมีข้อตกลงเบื้องต้นว่า มนุษย์มีศักยภาพตามธรรมชาติที่จะเรียนรู้ ดังนั้นผู้สอนจะอำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนเข้าร่วมกระบวนการเรียนรู้ โดยให้เขาควบคุมชี้นำตนเอง นอกจากนี้แล้วกลุ่มมนุษยนิยมเชื่อว่า การเรียนรู้ที่ทำให้ผู้เรียนสามารถนำ อารมณ์ ค่านิยม มโนทัศน์ ทักษะ และวิธีการต่าง ๆ ที่เป็นลักษณะเฉพาะของตัวผู้เรียนเข้ามาสู่กิจกรรมการเรียนรู้ที่มีประโยชน์ที่สุด คือ การเรียนรู้ที่จะเรียนรู้ (the most useful learning is learning how to learn)

2. กลยุทธ์ในการเรียนการสอนจึงเน้นที่ความต้องการของผู้เรียน ผู้เรียนจะได้รับความช่วยเหลือโดยผู้สอนหรือผู้ร่วมเรียนให้เกิดสัมพันธภาพที่ดีมากกว่าจะได้รับความช่วยเหลือในด้านกิจกรรมที่เป็นระบบและมีเนื้อหามากมาย ภารกิจหลักของผู้สอนเองมีดังนี้คือ

2.1 การสร้างบรรยากาศที่ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ และจัดอุปสรรคในการเรียนรู้ให้มากที่สุด

2.2 ช่วยผู้เรียนให้เกิดความกระจ่างในเป้าหมายของการเรียนรู้ ความต้องการของตนเองและทรัพยากรแหล่งการเรียนรู้ที่มีอยู่

2.3 ทำตัวเป็นทรัพยากรที่ยืดหยุ่นได้ และถูกผู้เรียนนำไปใช้ตามที่ต้องการ

2.4 เล่นได้หลายบทบาท เช่น เป็นทั้งผู้ช่วย เป็นทั้งผู้สังเกตการณ์ และเป็นทั้งผู้ที่มีจิตใจ อารมณ์ ความรู้สึก และพร้อมที่จะปฏิสัมพันธ์กับผู้เรียน

3. รูปแบบการสอนเชิงมนุษยนิยมมีความจำเป็นว่า ก่อนจะจัดกิจกรรมผู้สอนจะต้องให้ผู้เรียนวิเคราะห์ และรู้ว่าความต้องการของตนเองนั้นคืออะไร แล้วจึงวางแผนด้านเนื้อหากระบวนการเรียนการสอน และการประเมินผลตามความต้องการของผู้เรียน

4. รูปแบบการสอนประเภทนี้มีพื้นฐานความเชื่อว่า ผู้เรียนทุกคนมีเอกลักษณ์ของตนเองสมควรได้รับความเคารพและการยอมรับ ทั้งผู้สอนและผู้เรียนมีความเสมอภาคกันและมีความรับผิดชอบเท่าเทียมกัน

5. การสอนเชิงมนุษยนิยมมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ 2 ประการคือ

5.1 เพื่ออำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนสามารถค้นหาความหมายและค่านิยม ทักษะวิธีการต่าง ๆ ด้วยตัวของผู้เรียนเอง เพื่อนำไปใช้ต่อไปในการเรียนรู้

5.2 เพื่ออำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนสามารถพัฒนามโนทัศน์เกี่ยวกับตนเองและพัฒนาให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของตนเอง ซึ่งจะเอื้ออำนวยให้เกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ

จากรูปแบบการสอนเชิงมนุษยนิยม ซึ่งถ้าได้พิจารณาให้ดีแล้วจะพบว่า การจัดการเรียนการสอนของกลุ่มมนุษยนิยมนี้ จะเน้นให้นักเรียนได้มีสมรรถภาพทั้ง 3 ด้านไปพร้อม ๆ กัน คือ

ด้านความรู้ (cognitive) ด้านอารมณ์ความรู้สึก (affective) และด้านทักษะ (psychomotor) ซึ่งครูจะเป็นผู้กระตุ้นและฝึกให้เด็กรู้จักคิด รู้จักใช้เหตุผล มีความชื่นชมหรือมีทัศนคติที่ดีต่อสิ่งที่เรียน ห้ายที่สุดคือ ให้ผู้เรียนได้ลงมือกระทำกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยตนเอง

หลักสูตรมนุษยนิยม

พวกมนุษยนิยมถือว่าหลักสูตรเป็นที่จำเป็นในการสร้างความเจริญงอกงามและความมีบูรณาภาพส่วนตัว พัฒนาผู้เรียนทางด้าน ความรู้ ความดีงาม และให้ความสำคัญในความสัมพันธ์ทางด้านอารมณ์ของครูและผู้เรียน ซาฮิส (Zais , 1976) ได้เสนอว่า หลักสูตรมนุษยนิยม ควรจะมีลักษณะที่สำคัญดังนี้คือ

จุดมุ่งหมาย

นักมนุษยนิยมมีความเชื่อว่า หน้าที่ของหลักสูตรก็คือ การช่วยให้ผู้เรียนแต่ละคนได้พัฒนาตนเองและพบกับความเป็นอิสระ นักมนุษยนิยมยังมีความเชื่ออีกว่าหลักสูตรจะต้องช่วยให้ผู้เรียนได้ค้นพบตนเอง ไม่ใช่จะทำการปรับเปลี่ยนผู้เรียนให้เป็นเหมือนบุคคลใดบุคคลหนึ่ง

เนื้อหาสาระและวิธีจัด

การจัดเนื้อหาสาระที่นิยมใช้ในหลักสูตรมนุษยนิยมก็คือ " การบูรณาการ " ความรู้ในเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตความเป็นอยู่ของมนุษย์เข้าด้วยกัน

การจัดประสบการณ์การเรียนรู้การสอน

หลักสูตรมนุษยนิยมต้องการความสัมพันธ์อย่างสูงระหว่างผู้เรียนและผู้สอน บทบาทของผู้สอนนั่นก็คือ การเป็นผู้กระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้โดยพยายามให้ผู้เรียนได้สำรวจตนเองและให้เด็กได้เรียนในสิ่งที่เขาสามารถจะเรียนได้ ผู้สอนจะต้องไม่ใช่วิธีการบังคับให้ผู้เรียนกระทำในสิ่งที่เขาไม่อยากจะทำ ความเมตตาปราณีเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นอย่างมากสำหรับการดำเนินการตามหลักสูตรมนุษยนิยม

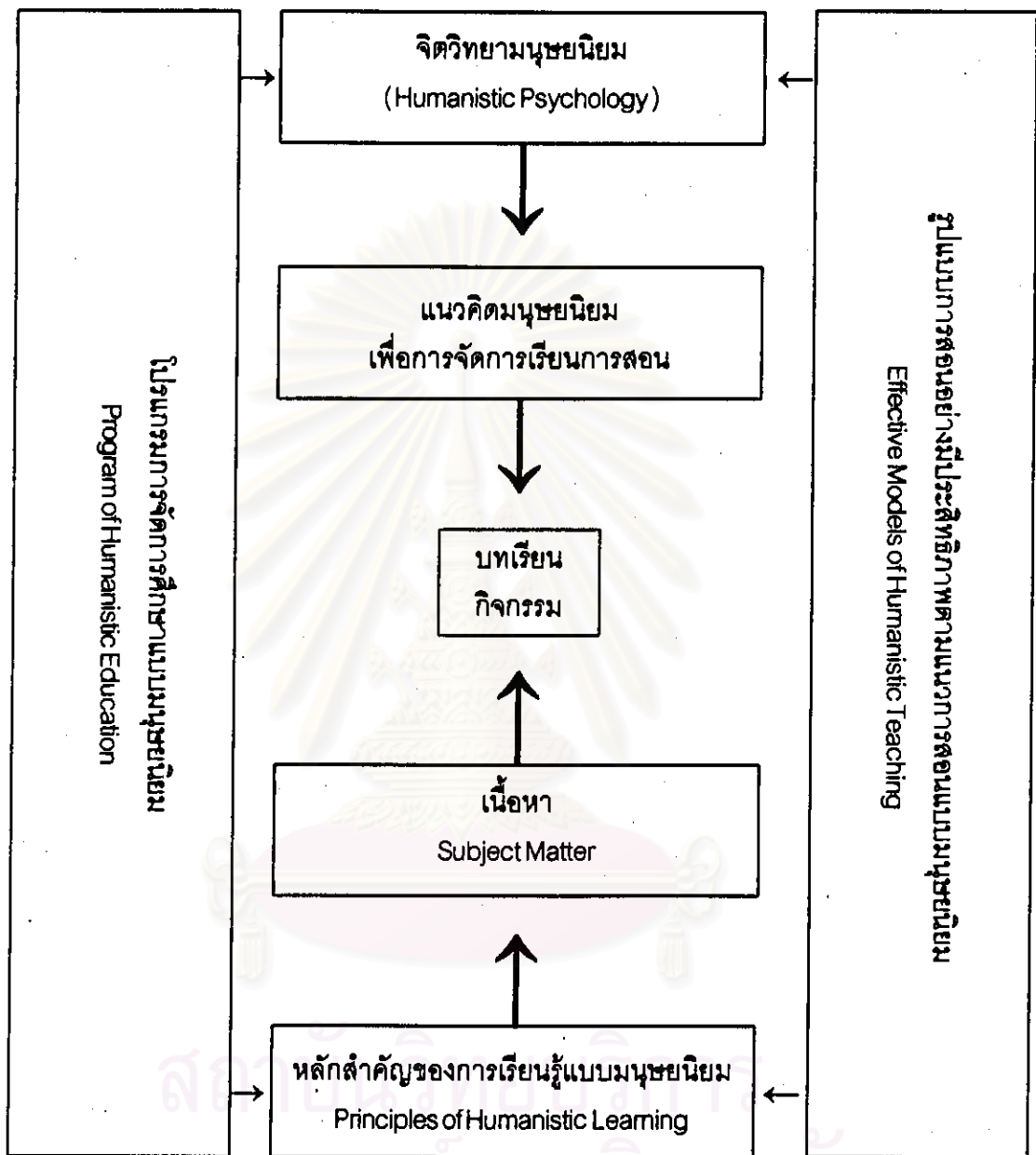
การประเมินผล

การประเมินผลตามหลักสูตรมนุษยนิยมจะมุ่งเน้นการประเมินกระบวนการมากกว่าผลที่เกิดขึ้น โดยจะสนใจว่ากิจกรรมที่ได้ดำเนินการไปนั้นได้ช่วยให้ผู้เรียนเป็นคนที่มีความเปิดเผยและเป็นอิสระมากขึ้นเพียงใด

การสร้างบทเรียนและกิจกรรมมนุษยนิยม

นักการศึกษาและครูกลุ่มมนุษยนิยมสร้างบทเรียนโดย ยึดหลักจิตวิทยาและหลักการต่าง ๆ เกี่ยวกับมนุษยนิยม คือ รูปแบบการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ ตามแนวการสอนแบบมนุษยนิยม (Effective Models of Humanistic Teaching) แนวการจัดโปรแกรมการศึกษาแบบมนุษยนิยม (Program of Humanistic Education) หลักสำคัญของการเรียนรู้แบบมนุษยนิยม (Principles off Humanistic Learning) ซึ่งสรุปได้จากภาพประกอบข้างล่างนี้

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 4 ภาพประกอบ รูปแบบในการสร้างบทเรียนและกิจกรรมมนุษยนิยม (Moscowitz, 1979 อ้างถึงใน สมเกียรติ อักขรวรณ, 2531)

หลักการต่างๆ จากภาพประกอบนี้ มีรายละเอียดดังนี้

1. รูปแบบการสอนอย่างมีประสิทธิภาพตามแนวการสอนแบบมนุษยนิยม (Effective Models of Humanistic Teaching)

จากหลักการและจิตวิทยาการเรียนรู้แบบมนุษยนิยมดังกล่าวมานั้น ได้มีผู้สร้างรูปแบบเพื่อเป็นหลักในการสอนอย่างมีประสิทธิภาพขึ้นหลายรูปแบบด้วยกัน แต่มีจุดประสงค์ใหญ่คล้ายคลึงกัน

มิลเลอร์ (Miller. , 1976) ได้เสนอรูปแบบเพื่อผู้ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาจะได้คำนึงเวลาทำการสอนออกเป็น 4 อย่าง คือ

1. รูปแบบด้านพัฒนา (The Development Model) เวลาสอนต้องคำนึงถึงพัฒนาการของผู้เรียนทั้งทางร่างกายและอารมณ์ เช่น วัยรุ่นต้องการหาเอกลักษณ์ วัยผู้ใหญ่ตอนต้นต้องการแยกตัวเอง

2. รูปแบบด้านมโนทัศน์เกี่ยวกับตัวเอง (The Self - concept Model) การสอนควรส่งเสริมให้นักเรียนมีความรู้สึกยกย่องตนเองและรู้ถึงเอกลักษณ์ที่แท้จริงของตน จะช่วยให้นักเรียนได้ค้นพบความต้องการของตน จุดมุ่งหมายข้อนี้เพื่อให้นักเรียนดำเนินชีวิตไปตามความหวังของตนเอง ไม่ใช่อยู่ตามความคาดหวังของผู้อื่น นั่นคือการควบคุมวิถีชีวิตของตนเองได้

3. รูปแบบการส่งเสริมความไวต่อความรู้สึก และการเปิดเผยตัวเองให้เข้ากับกลุ่ม (The sensitivity and Group - orientation Model) มุ่งหวังเพื่อช่วยให้นักเรียนเปิดเผยตัวและไวต่อความรู้สึกของผู้อื่น รูปแบบนี้เน้นทักษะการสื่อสาร

4. รูปแบบการส่งเสริมความรู้ตัวอยู่เสมอและการขยายความคิด (The Consciousness Expansion Model) รูปแบบนี้มุ่งส่งเสริมจินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์ และความสามารถในทางวิริยเมธีให้มีจิตใจที่สงบ (Relaxation) แต่ตื่นตัว (Alertness)

2. แนวการจัดโปรแกรมการศึกษาแบบมนุษยนิยม (Programs of Humanistic Education)

จากแนวจิตวิทยาของมาสโลว์ ได้จัดแบ่งความต้องการออกเป็น 6 ประการ คือ

1. ความปลอดภัยทางกาย (Physical Security) เช่น อาหาร เสื้อผ้า ที่อยู่อาศัย
การมีสุขภาพดี
 2. ความรัก (Love) เช่น ความเอาใจใส่ การเอาใจช่วย การชมเชย การสัมผัสทาง
กาย
 3. การแสดงออกอย่างสร้างสรรค์ (Creative Expression) เช่น การสร้างเสริม
สมรรถภาพทางประสาทสัมผัส การได้รับความสุขจากการแสดงออกอย่างสร้างสรรค์ การหาวิธีแสดง
ออก
 4. ความเชี่ยวชาญทางสติปัญญา (Cognitive Mastery) เช่น มีสัมฤทธิ์ผลในทักษะ
พื้นฐาน เช่น การคิด การจำ ความเข้าใจ การวิเคราะห์
 5. ความสามารถทางสังคม (Social Competency) เช่น การได้รับการยอมรับและ
การพบปะสังสรรค์กับเพื่อน ได้รู้จักและมีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นมากยิ่งขึ้น
 6. การเน้นคุณค่าของตนเอง (Self - Worth) เช่น การแสดงออกในทางเด่นและ
ปกปิดสิ่งด้อย
3. หลักสำคัญของการเรียนรู้แบบมนุษยนิยม (Principles of Humanistic Learning)
- เวนเบอร์ก (Weinberg , 1972 อ้างถึงใน อุดุลย์ จินตะเกษกรกรม , 2527) กล่าวเกี่ยวกับการ
เรียนรู้แบบมนุษยนิยม (Humanistic Learning) ว่า การเรียนรู้แบบมนุษยนิยมนั้นเน้นถึงการเรียนรู้
จากความรู้สึกเกี่ยวกับความจริงและเข้าใจสิ่งนั้นอย่างถ่องแท้ นักวิทยาศาสตร์เรียกการเรียนรู้แบบนี้ว่า
สัญชาตญาณ (Intuition) เขากล่าวต่อไปว่า หลักการเรียนรู้แบบมนุษยนิยมนั้นมี 5 ประการ คือ
1. ผู้เรียนเรียนรู้ได้จากสถานการณ์และสิ่งแวดล้อมที่เป็นอิสระ จิตวิทยาแบบดั้งเดิม
นั้นถือว่าการเรียนรู้เกิดขึ้นได้ทุกขณะ เช่น หนูเรียนรู้ได้แม้อยู่ในกรงขังและหิว แต่การเรียนรู้แบบ
มนุษยนิยมนั้นต้องให้ผู้เรียนมีอิสระที่จะเข้าถึงประสบการณ์ เป็นตัวของตัวเองไม่ถูกควบคุม โรเจอร์ส
(Rogers , 1969) กล่าวถึงอิสระว่า อิสระ หมายถึงการที่นักเรียนไม่ต้องสนใจต่อประเด็นที่ไม่เกี่ยวข้อง

ข้องกับการเรียนรู้ทั้งหมดแม้แต่ผลของการเรียน การมีอิสระนี้ไม่เพียงแต่ทำให้เขาเรียนได้ดีเท่านั้น แต่ทำให้เขาเรียนได้เร็วด้วย

2. ผู้เรียนเรียนได้จากการกระทำ การเรียนโดยการกระทำนี้มุ่งให้ผู้เรียนได้ใช้ประสาทสัมผัส หรือประสบการณ์ตรงผสมผสานกับจินตนาการ ถ้าผู้เรียนใช้จินตนาการมากเกินไป เขาก็จะรู้ไม่ตรงกับความเป็นจริง หรือที่เรียกว่าบิดเบือนความจริง

3. ผู้เรียนเรียนได้จากการร่วมมือกัน การร่วมมือไม่ได้หมายถึงการเข้ากลุ่มอย่างเดียวเท่านั้น แต่ยังหมายถึงการที่แต่ละฝ่ายช่วยเหลือส่งเสริมซึ่งกันและกันในสถานการณ์การเรียนรู้โดยสิ่งการป้อนกลับ (Feed back) ให้สมาชิกอื่น ๆ ทราบสิ่งที่ช่วยให้ผู้เรียนร่วมมือกัน คือ กระบวนการกลุ่ม การฝึกด้านความรู้สึก การหันหน้าเข้าหากัน การสนทนาที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ของมนุษย์

สิ่งที่เป็นอุปสรรคต่อบรรยากาศแห่งการร่วมมือกัน คือ ระบบการแข่งขัน ระบบการให้รางวัล ระบบการควบคุม

4. ผู้เรียนเรียนจากภายในตัวออกมา หมายถึงการที่ผู้เรียนเรียนโดยสร้างความรู้สึกบางอย่างเกี่ยวกับสิ่งที่จะเรียน ไม่ใช่เรียนโดยถูกกำหนดบางสิ่งบางอย่างเข้าไปในตัวเขา

5. ผู้เรียนเรียนโดยนำสิ่งที่อยากรู้นั้นมาสัมพันธ์กับคุณภาพแห่งความเป็นมนุษย์ของเขา ซึ่งประกอบด้วย

5.1 ความเป็นเอกเทศซึ่งหมายถึงความแตกต่างจากผู้อื่น

5.2 ความเป็นไปตามวัยของเขา ผู้สอนต้องคิดว่าเขาเป็นเด็กถ้าเขาอยู่ในวัยเด็ก ยอมรับคุณลักษณะประจำวัยต่าง ๆ ของผู้เรียน เราไม่คิดว่าเด็กคือผู้ใหญ่ตัวเล็ก

5.3 นักเรียนก็เป็นคน ที่มีความรู้สึกเช่นเราเหมือนกัน ความรู้สึกช่วยให้คนเราเรียนรู้

5.4 นักเรียนเป็นส่วนหนึ่งของประสบการณ์ร่วมแห่งมนุษย์ (Universal Experiences) เช่น มีเกิด แก่ เจ็บ ตาย ความเจริญ เพศ นักเรียนไม่ควรถูกกีดกันจากสิ่งเหล่านี้ตั้งที่ผ่านมา

5.5 นักเรียนเป็นสัตว์สังคม ส่วนใหญ่โรงเรียนมักจะมองนักเรียนว่าพวกเขากำลังสนุกสนานเกินไป บรรยากาศไม่เป็นวิชาการ เราควรคิดเสมอว่านักเรียนของเราย่อมมีความรู้สึกอยากเป็นส่วนหนึ่งของสังคม เขาจึงมีการเคลื่อนไหว

หลักการในการจัดการเรียนการสอนของกลุ่มมนุษยนิยม

(อ้างถึงใน สมเกียรติ อักขรวรณ ,2531)

ในการจัดการเรียนการสอนกลุ่มนี้มีข้อ เสนอแนะว่าควรให้เด็กได้มีสมรรถภาพทั้ง 3 ด้านไปพร้อม ๆ กัน คือ ด้านความรู้ (Cognitive) ด้านอารมณ์ (Affective) และด้านทักษะ (Psychomotor) ซึ่งหมายความว่าครูควรฝึกให้เด็กรู้จักคิด รู้จักใช้เหตุผลมีความชื่นชม หรือมีทัศนคติที่ดีต่อสิ่งที่เรียน หายที่สุดคือให้ผู้เรียนได้ลงมือกระทำกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยตนเอง

นอกจากนั้นเด็กควรได้รับการกระตุ้นให้สำรวจความรู้สึกของตนเอง ตลอดจนการที่ได้ระบายความรู้สึกเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ ทั้งมาสโลว์ และคอมบัส มองเห็นว่าการจัดการเรียนการสอนตามแนวคิดของกลุ่ม s-r นั้น สามารถช่วยให้ผู้เรียนได้รับความรู้ได้จริง แต่การที่มีได้คำนึงถึงอารมณ์ความรู้สึกของผู้เรียนก็เท่ากับว่าปฏิบัติต่อคนดังเช่นสัตว์ หรือเครื่องจักรหรือเครื่องคอมพิวเตอร์ ซึ่งสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ไม่มีความรัก ไม่มีอารมณ์โกรธ หรือเกลียด แม้ว่าสัตว์จะมีอารมณ์ดังกล่าว แต่ว่าสัตว์ไม่สามารถวิเคราะห์หรือระบายความรู้สึกหรือสามารถสื่อให้ผู้อื่นทราบได้อย่างลึกซึ้ง และละเอียดอ่อน เนื่องจากมนุษย์มีลักษณะต่างจากสัตว์หรือเครื่องจักร เครื่องคอมพิวเตอร์ ดังกล่าว การให้การศึกษา กับมนุษย์จึงต้องหาทางที่จะช่วยพัฒนาให้แต่ละคนเจริญก้าวหน้าไปให้สมกับการที่มีคุณลักษณะเฉพาะตัวดังกล่าว

ประเด็นสุดท้ายสำหรับแนวความคิดของกลุ่มมนุษยนิยมที่เกี่ยวกับการศึกษาหรือนักเรียนควร จะได้รับความช่วยเหลือให้ตระหนักและเข้าใจอย่างแจ่มชัดเกี่ยวกับค่านิยมของตนเองเพราะในปัจจุบันนี้มีสิ่ง que เด็กจะต้องตัดสินใจเลือกมากมาย และทำความพึงพอใจให้กับตนเองได้ดีที่สุดทั้งมาสโลว์ โรเจอร์ส และคอมบัส ตลอดจนคนอื่น ๆ ในกลุ่มมนุษยนิยมต่างก็เห็นพ้องต้องกันว่า เด็กควรได้รับความช่วยเหลือมิใช่เพียงได้รับความรู้หรือความเฉลียวฉลาด หรือสามารถทำกิจกรรมต่าง ๆ ได้ดีเท่านั้น แต่เขาควรได้รับความช่วยเหลือให้รู้จักสำรวจถึงอารมณ์ความรู้สึกของตนเอง และเรียนรู้ที่จะสื่อ

อารมณ์ความรู้สึกนี้กับผู้อื่น ตลอดจนรู้จักวิธีที่จะระบายอารมณ์ความรู้สึก และทำความเข้าใจเกี่ยวกับทัศนคติและค่านิยมของตนเอง

การประยุกต์แนวความคิดของกลุ่มมนุษยนิยมมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน

(อ้างถึงใน สมเกียรติ อักขรกวาน ,2531)

1. เปิดโอกาสและกระตุ้นให้เด็กตัดสินใจเลือกสิ่งต่าง ๆ ที่จะเรียนด้วยตนเองเท่าที่จะเป็นไปได้ เช่นเปิดโอกาสให้เด็กเลือกหัวข้อที่จะศึกษาค้นคว้าตามความสนใจจากหลาย ๆ หัวข้อที่ครูได้เตรียมไว้ หรือกระตุ้นให้เด็กมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับการตั้งข้อตกลงร่วมกันในชั้น ฯลฯ
2. สร้างบรรยากาศที่มีลักษณะอบอุ่นเป็นมิตรให้การยอมรับและการพยายามอย่างดีที่สุดที่จะสื่อความรู้สึกของครูที่เชื่อว่าเด็กทุกคนสามารถเรียนได้ และครูปรารถนาที่จะให้ทุกคนได้เรียน เช่น พยายามจำชื่อเด็กทุกคนให้ได้โดยเร็วที่สุด พยายามหลีกเลี่ยงการแข่งขัน หรือการรู่บังคับ นอกจากนี้ เมื่อเด็กทำงานได้ดีให้แสดงให้เห็นว่าครูมีความพอใจกับผลงานนั้น ๆ
3. พยายามทำตัวเป็นผู้อำนวยความสะดวก เป็นผู้คอยกระตุ้นให้กำลังใจตลอดจนเป็นผู้คอยช่วยเหลือเท่าที่จะทำได้
4. บางครั้งบางครั้งอาจแสดงให้เด็กเห็นว่าครูก็เป็นปุถุชนธรรมดาคนหนึ่ง ซึ่งก็มีอารมณ์ความรู้สึก ทั้งอารมณ์โกรธ อารมณ์ไม่พอใจ แต่ควรแสดงความโกรธหรือความไม่พอใจกับสภาพการณ์ มิใช่แสดงกับตัวเด็ก เช่น ครูเข้ามาในห้องเห็นห้องรกรุงรังด้วยขอลค์ที่เด็กใช้ขว้างปากัน ครูรู้สึกไม่พอใจอย่างมาก ครูคนแรกใช้วิธีตำหนิตติเตียนตัวเด็กดังนี้ "เธอสองคนเป็นเด็กที่เหลวไหลใช้ไม่ได้ มาทำความสะอาดห้องเดี๋ยวนี้ ฉันจะต้องบอกพ่อแม่ของเธอให้รู้เรื่องความซนของเธอเสียบ้าง" ส่วนครูอีกคนหนึ่งใช้วิธีตำหนิสภาพการณ์ เช่น" ฉัน รู้สึกโกรธเมื่อเห็นเศษขอลค์เคลื่อนเต็มห้อง ขอลค์ไม่ได้มีไว้สำหรับขว้างปากันเล่น จะต้องทำความสะอาดห้องเดี๋ยวนี้" ด้วยวิธีการเช่นนี้ครูจะสามารถระบายความโกรธออกมาได้ โดยที่เด็กไม่สามารถดูถูกครูได้ว่าเป็นครู แล้วยังไม่รู้จักระงับอารมณ์ (Ginott , 1972)
5. ถ้าครูยังไม่มีความรู้สึกในทางบวกให้กับตนเอง และยังไม่สามารถเป็นครูที่ดีได้ให้พยายาม

หาทางเข้ารับคำปรึกษาทั้งส่วนตัวและเป็นกลุ่ม ทั้งนี้เพราะกลุ่มนี้มีแนวความเชื่อว่าคนจะเห็นว่าคนอื่นเป็นคนดีมีความสามารถนั้น จะต้องมองเห็นว่าตนเองเป็นเช่นนั้นเสียก่อน

6. พยายามทำอย่างดีที่สุดที่จะช่วยให้เด็กพัฒนาความรู้สึกนึกคิดเกี่ยวกับตนเองในทางบวก และควรควรหัดให้เป็นคนไวต่อความรู้สึกของเด็ก เช่น พยายามมองทุกสิ่งทุกอย่างให้เห็นดังเช่นเด็กเห็น สะท้อนให้เด็กเห็นว่าเมื่อครั้งที่ครูยังเป็นเด็กก็เคยมีความรู้สึกเช่นนั้นเหมือนกัน เช่น ความรู้สึกไม่มั่นคงปลอดภัย ความรู้สึกที่ถูกทอดทิ้ง ความรู้สึกกลัว ฯลฯ สำหรับวิธีที่จะช่วยพัฒนาความรู้สึกนึกคิดเกี่ยวกับตนเองในทางบวกให้กับเด็กคือ ให้เด็กแบ่งเป็นกลุ่มย่อย ๆ แล้วให้แต่ละคนอธิบายถึงความสำเร็จที่จะได้รับก่อนที่จะมีอายุ 10 ขวบ หรือบางครั้งให้เด็กเขียนถึงการกระทำต่าง ๆ ที่เขามีความภาคภูมิใจ หรือบางครั้งครูอาจจะเลือกใครคนใดคนหนึ่งขึ้นมา และให้เพื่อนคนอื่น ๆ พูดถึงส่วนตัวของเขา เป็นต้น

7. ถ้าเป็นไปได้จัดเวลาให้เด็กมีโอกาสทำความเข้าใจถึงอารมณ์ความรู้สึกของอีกฝ่ายหนึ่ง ซึ่งหมายถึงการกระตุ้นให้เด็กมีความไวต่ออารมณ์ความรู้สึกของอีกฝ่ายหนึ่งนั่นเอง เช่น ครูอาจแสดงท่าทีในลักษณะที่มีอคติกับเด็กกลุ่มหนึ่ง ด้วยการพูดตำหนิบ่นว่า หรือตัดสินสิทธิ์บางอย่างในขณะเดียวกันก็ทำดีกับอีกกลุ่มหนึ่ง เช่น การชมเชย ให้สิทธิ์พิเศษบางอย่างหลังจากนั้นครูเปลี่ยนท่าทีที่มีต่อแต่ละกลุ่มเสียใหม่โดยสลับกัน เมื่อสิ้นสุดการทดลองให้เด็กอธิบายเกี่ยวกับความรู้สึกที่แต่ละคนได้รับจากท่าทีของครู

8. ฝึกให้เด็กทำความเข้าใจเกี่ยวกับค่านิยมของตนเองโดยวิธีการต่อไปนี้

8.1 กระตุ้นให้เด็กเห็นคุณค่ากับสิ่งที่เลือกได้ โดยให้เด็กเขียนรายชื่อสิ่งต่าง ๆ ที่คิดว่ามีความหมายสำหรับตน ทั้งหมด 25 รายการ โดยให้แบ่งเป็นประเภท เช่น สิ่งของ บุคคล ลักษณะนิสัย หรือสิ่งต่าง ๆ ที่คล้ายคลึงกับค่านิยมของพ่อแม่ ต่อจากนั้นให้เด็กอภิปรายกันในกลุ่มย่อยเกี่ยวกับสิ่งที่แต่ละคนสังเกตเห็นว่าเป็นค่านิยมของตนเอง

8.2 ช่วย让孩子สามารถหาตัวเลือกอื่นแทนได้ เมื่อพบกับสภาพการณ์ที่จะต้องเลือก โดยที่ครูอ่านเกี่ยวกับสถานการณ์หนึ่งให้เด็กฟังแล้วถามว่า เด็กจะทำเช่นใดในสถานการณ์เช่นนั้น ต่อจากนั้นให้เด็กแบ่งกลุ่มกันประมาณ 3-4 คน อภิปรายเกี่ยวกับการตัดสินใจของแต่ละคน ตัวอย่างของสถานการณ์เช่น "ถ้านักเรียนเห็นเด็กคนหนึ่งหยิบของจากห้างสรรพสินค้า ซึ่งนักเรียนคิดว่าเด็กคนนั้นน่าจะรู้ว่าจะมีอะไรเกิดขึ้นเมื่อถูกจับ นักเรียนจะทำอย่างไร"

8.3 ช่วย让孩子ให้นำหนักกับตัวเลือกนั้น ๆ ได้ ครูให้ตัวเลือกมา 3 ตัวพร้อมทั้งให้เด็กจัดอันดับ พร้อมทั้งให้เหตุผลว่าทำไมจึงจัดอันดับเช่นนั้น

8.4 กระตุ้นให้เด็กมีการเลือกอย่างมีอิสระ ให้เด็กแบ่งออกเป็นกลุ่ม ๆ ละประมาณ 6-7 คน ให้คนหนึ่งในแต่ละกลุ่มบรรยายสภาพการณ์ที่แต่ละกลุ่มจะต้องตัดสินใจเลือกส่วนคนอื่น ๆ นั้นให้ช่วยถามคำถามที่จะนำไปสู่การตัดสินใจเลือกได้ ซึ่งลักษณะคำถามมีดังนี้ (1) เป็นคำถามที่ช่วยให้เข้าใจสถานการณ์ (2) ช่วยให้เกิดความกระจ่างเกี่ยวกับการรับรู้ปัญหา (3) ช่วยให้ผู้สำรวจตัวเลือก (4) ช่วยให้ผู้วิเคราะห์เหตุการณ์ที่จะตามมา และ (5) ช่วยให้ได้สำรวจความรู้สึก และการกระทำในการตัดสินใจ

8.5 กระตุ้นให้เด็กได้แสดง หรือทำตามสิ่งที่ตนได้เลือก โดยที่ครูกระตุ้นให้เด็กเขียนรายการที่คิดว่าถ้าเปลี่ยนแปลงแล้วจะทำให้โรงเรียนหรือชุมชน หรือตนเองดีขึ้นแล้วให้เด็กลงมือกระทำ หลังจากนั้นอีกหนึ่งเดือนตรวจสอบดูว่าเด็กทำได้ตามที่ตั้งใจไว้หรือไม่

8.6 ช่วย让孩子มีโอกาสที่จะแสดงพฤติกรรมตามสิ่งที่เลือกนั้นซ้ำแล้วซ้ำอีก และมีลักษณะคงเส้นคงวา โดยการที่ครูเขียนรายชื่อสิ่งต่าง ๆ ที่เด็กอยากทำ เช่น การช่วยเหลือผู้อื่น การเป็นคนซื่อสัตย์ ฯลฯ แล้วให้เด็กเลือกสิ่งที่เด็กอยากทำมากที่สุดออกมา 3 อย่างแล้วให้เด็กบอกว่าในขณะนี้จะทำอย่างไรกับสิ่งที่เลือก แล้วในเวลาต่อไปจะทำอย่างไร

9. ในการจัดการเรียนการสอนให้คำนึงถึง Affective Domain ควบคู่ไปกับ Cognitive Domain ซึ่งเป็นเป้าหมายที่สำคัญของกลุ่มมนุษยนิยม เช่น ในการสอนสังคมศึกษา นอกจากจะให้ความรู้แล้ว ยังจะต้องปลูกฝังลักษณะความเป็นคนใจกว้าง ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น เป็นต้น

ลักษณะของครูตามหลักการของการสอนแบบมนุษยนิยม

เบลค (Blake. , 1974) กล่าวว่า ครูที่มีลักษณะตรงตามหลักการสอนแบบมนุษยนิยมควรมีลักษณะดังต่อไปนี้

1. เสมอต้นเสมอปลายและเป็นที่ยังแก่นักเรียนได้
2. สามารถสื่อสารกับนักเรียนได้อย่างชัดเจนในสิ่งที่ครูคิดและรู้สึก
3. มีเจตคติเชิงนิมานต่อนักเรียน
4. ครูเป็นอิสระและยอมให้นักเรียนเป็นอิสระมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว
5. เอาใจนักเรียนมาใส่ใจครูได้
6. ยอมรับนักเรียนตามสภาพของเขา

นอกจากนี้ แพตเทอร์สัน (Patterson. , 1973) กล่าวว่าครูที่มีลักษณะแบบมนุษยนิยม (Humanistic toaoner) ควรมีลักษณะต่อไปนี้

1. มีความสงบ
2. ยืดสายกลาง
3. เห็นความรู้สึกของนักเรียนสำคัญกว่าความรู้สึกของครู รัก และปฏิบัติต่อนักเรียนทุกคน

เท่าเทียมกันไม่มีลูกศิษย์คนโปรด

4. ไม่มีอคติ
5. มีความรู้ในเนื้อหาดี

Carl Rogers (1969) อ้างถึงใน ชุ่นตา นพคุณ , 2527) ได้เสนอว่า ในการเรียนการสอนที่มีครูผู้สอน เป็นผู้อำนวยความสะดวกนั้นสิ่งที่สำคัญที่สุดคือ สัมพันธภาพระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน ซึ่งผู้สอนควรมีคุณสมบัติที่สำคัญ 3 ประการดังนี้คือ

1. การให้ความจริงใจแก่ผู้เรียน
2. ความห่วงใยในตัวผู้เรียนโดยไม่ยึดมั่นถือมั่น ความเคารพให้เกียรติและการเห็นคุณค่าของผู้เรียน

3. ความเห็นใจผู้เรียนอย่างเอาใจเขามาใส่ใจเรา ความอ่อนโยนและความละเอียดอ่อนในการเข้าถึงอารมณ์ของผู้เรียน

บทบาทของผู้สอนนั้นมิได้หลายบทบาทเป็นทั้งผู้ช่วย ผู้สังเกตการณ์และผู้สอนนั้นควรจะเป็นผู้ที่มีจิตใจ อารมณ์ ความรู้สึกที่พร้อมจะปฏิสัมพันธ์กับผู้เรียน เพื่อจะช่วยให้ผู้เรียนได้เกิดความกระจำง ในเป้าหมายของการเรียนรู้ ความต้องการของตนเอง ดังนั้นงานของผู้สอนนั้นจึงไม่ใช่เป็นเพียงการตั้งข้อกำหนด การขู่บังคับ การยกย่อง หรือการช่วยเหลือผู้เรียน กระตุ้นให้กำลังใจให้ความช่วยเหลือ เป็นผู้ร่วมคิดและเป็นเพื่อนกับผู้เรียน ผู้สอนจะต้องเป็นผู้มีความเชื่อมีความศรัทธาในความเป็นคน การที่จะเชื่อและไว้วางใจในความสามารถของบุคคลจะช่วยให้บุคคลนั้น ๆ พัฒนาศักยภาพของตนเอง (พรณีษ. เจนจิต, 2528) นอกจากนั้นผู้สอนจะต้องเป็นผู้ที่มีลักษณะตั้งใจจริงเป็นคนตรงไม่เสแสร้ง ในการสร้างสัมพันธภาพจะต้องเป็นตัวของตัวเองจริง ๆ มิใช่เป็นการแสดงบท ดังนั้นบางครั้งผู้สอนอาจจะโกรธ อาจไม่พอใจก็สามารแสดงได้ ไม่ใช่เสแสร้ง ปกปิดความรู้สึกนั้นไว้ สิ่งที่สำคัญก็คือ ผู้สอนจะต้องพยายามสื่อให้ผู้เรียนได้รับทราบถึงความรู้สึกนึกคิดที่ดีที่ผู้สอนมีต่อผู้เรียนให้ได้ นอกจากนี้ผู้สอนจะต้องให้เกียรติ ในแง่ของความรู้สึกและความคิดเห็น ดังนั้นลักษณะของผู้สอนที่ดีตามแนวความคิดของกลุ่มมนุษยนิยม สามารถสรุปได้ดังนี้

1. เป็นผู้มีความรู้ดี
2. เป็นผู้ที่มีความไวต่อความรู้สึกของผู้เรียนและเพื่อนร่วมงาน
3. มีความศรัทธาและเชื่อว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถที่จะเรียนได้
4. เป็นผู้มีความรู้สึกนึกคิดเกี่ยวกับตนเองในทางบวก ซึ่งจะนำไปสู่ความรู้สึกนึกคิดในทางบวกกับผู้อื่นด้วย
5. มีความเชื่อว่าจะสามารถช่วยเหลือผู้เรียนทุกคนให้ทำดีที่สุดเท่าที่จะทำได้
6. รู้จักที่จะนำแนวความคิดจากหลาย ๆ ทฤษฎีมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน

เนื่องจากปรัชญาการศึกษาเชิงมนุษยนิยมนี้ เชื่อว่าโดยธรรมชาติของมนุษย์แล้วมนุษย์มีลักษณะของการพึ่งตนเอง ทำอะไรได้ด้วยตนเอง (Self-motivated) ดังนั้นบทบาทของผู้เรียนตามปรัชญาการศึกษาลัทธินี้ จึงถือเอาผู้เรียนเป็นสำคัญ (Student Centered) ผู้เรียนสามารถเลือกเรียนสิ่งต่าง ๆ ตามความสนใจของตนเองได้ ถ้าคิดว่าสิ่งที่เรียนนั้นมีประโยชน์และมีความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเอง การเรียนรู้ของผู้เรียนมุ่งที่จะให้ผู้เรียนได้ทดลองและค้นคว้าด้วยตัวของเขาเอง โดยมีผู้สอนเป็นผู้คอยให้ความช่วยเหลือแนะนำ (Elias, 1980) ดังนั้นผู้เรียนจะเกิดการเรียนรู้ได้ ถ้าเขาลงมือกระทำด้วยตัวของเขาเอง ทั้งนี้เพราะ กลุ่มมนุษยนิยมเชื่อว่าการเรียนรู้นั้นเป็นกระบวนการภายใน (Learning is an internal process) หมายความว่า ผู้เรียนจะถูกกระตุ้นด้วยอิทธิพลภายนอกเท่าไรก็ตามแต่การเรียนรู้จะเกิดขึ้นในอัตราที่เขาคิดว่าเขาต้องการเรียนรู้และการเรียนรู้นั้นจะช่วยให้เขาบรรลุเป้าหมายอย่างใดอย่างหนึ่ง (อุ้นตา นพคุณ, 2527)

จากความคิดเห็นดังกล่าวมานั้น พอจะสรุปได้ว่าการสอนตามแนวมนุษยนิยมนั้น จัดบทเรียนให้ตามความต้องการของผู้เรียน จุดมุ่งหมายของการเรียนและความรู้สึกของผู้เรียน

ตอนที่ 4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

อดุลย์ จินตะเกษกรม (2527) ได้ทำการวิจัยเพื่อศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนในการฟังและพูดภาษาอังกฤษ และความรู้สึกต่อการเรียนภาษาอังกฤษตามวิธีสอนแบบมนุษยนิยม และวิธีสอนแบบธรรมชาติพบว่า นักเรียนกลุ่มทดลองมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทักษะด้านการพูดสูงกว่านักเรียนในกลุ่มควบคุม และนักเรียนในกลุ่มทดลอง ซึ่งเรียนจากวิธีการสอนและบทเรียนแบบธรรมชาติในหัวข้อความรู้สึกของนักเรียนที่มีต่อกิจกรรมและบทเรียนความรู้สึกของนักเรียนที่มีต่อตนเองและความสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับเพื่อนร่วมชั้น และความรู้สึกของนักเรียนที่มีต่อครูภาษาอังกฤษ

สมเกียรติ อักษรกวน (2531) ได้ทำการวิจัย เพื่อการศึกษาความเห็นของครูและ นักศึกษาผู้ใหญ่ระดับ 5 รวมทั้งเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูที่มีระดับการศึกษาและประสบการณ์การสอนต่างกัน เกี่ยวกับการเรียนการสอนตามแนวปรัชญามนุษยนิยมพบว่า ครูและนักศึกษาผู้ใหญ่ระดับ 5

มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการเรียนการสอน ตามแนวปรัชญามนุษยนิยมในด้านทฤษฎีความรู้ ด้านเป้าหมายของการศึกษา และด้านกระบวนการเรียนการสอน ส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก ส่วนด้านการวัดและประเมินผล ส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง

สำหรับผลการเปรียบเทียบความคิดของครูที่มีระดับการศึกษาต่างกัน จะมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการเรียนการสอนตามแนวปรัชญามนุษยนิยมไม่แตกต่างกัน ส่วนครูที่มีประสบการณ์การสอนต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการเรียนการสอนตามแนวปรัชญามนุษยนิยมแตกต่างกัน ยกเว้น ด้านการวัดผลประเมินผลที่มีความคิดเห็นไม่แตกต่าง

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย